

DANRIKO KAROFILJO
RAZUMNE SUMNJE

NASLOV ORIGINALA

RAGIONEVOLI DUBBI

Gianrico Carofiglio

© 2006 BY GIANRICO CAROFIGLIO

FIRST ITALIAN EDITION SELLERIO EDITORE PALERMO

© ZA SRPSKO IZDANJE IMPRIMATUR, 2026.

DRUGO IZDANJE

IZDAVAČ:

Imprimatur d. o. o.

Miše Stupara 4

Banja Luka

info@imprimatur.ba

ZA IZDAVAČA: Boris Maksimović

LEKTURA: Marija Pejić, Sonja Lero Maksimović

DIZAJN KORICA: Nebojša Zorić

GRAFIČKA PRIPREMA: Sonja Lero Maksimović

ŠTAMPA: Skandi s. p.

ZA ŠTAMPARIJU: Mladen Spasojević

TIRAŽ: 500

GODINA: 2026.

ISBN: 978-99976-53-44-4

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove knjige ne može se reprodukovati niti koristiti u bilo kojem obliku bez prethodne saglasnosti izdavača.

Đanriko Karofiljo

RAZUMNE
SUMNJE

Prevod s italijanskog:
Boris Maksimović
i Amila Omanović

Kada je Margerita rekla da moramo razgovarati, pomislio sam da je trudna.

Bilo je to jednog septembarskog poslijepodneva. Sa svim onim dramatičnim svjetlom ljeta na izmaku koje najavljuje polumrak i jesenje misterije. Dobar trenutak da saznaš da ćeš postati otac, jasno sam pomislio dok smo, uz nisko sunce iza naših leđa, sjedali na terasu.

„Dobila sam ponudu za jedan novi posao. Veoma dobru ponudu. Ali ako je prihvatim, moram otići van i ostati nekoliko mjeseci, možda i godinu.”

Pogledao sam je s izrazom nekoga ko nije dobro čuo ili razumio te riječi. Kakve veze ima ponuda za posao sa djetetom koje ćemo dobiti za koji mjesec? Nisam shvatao, ali mi je ona objasnila.

Jedna bitna američka marketinška agencija – rekla mi je i ime, ali sam ga odmah zaboravio ili ga nisam ni čuo – ponudila joj je da koordiniše kampanju pokretanja jedne avio-kompanije. Reče neko ogromno ime. Reče da je to neponovljiva prilika.

Neponovljiva prilika. Pustio sam da mi ove riječi odzvanjaju po glavi i povređuju me kao tupo pulsiranje migrene. Odjednom mi se učinilo da smisao svega rotira oko neke nevidljive tačke koju nisam bio u stanju da otkrijem ili definišem.

„Kad si dobila tu ponudu?”

„U julu. Bilo je prije nekih kontakata, ali je ponuda formalno stigla u julu.”

„Prije nego što smo krenuli na odmor”, rekao sam kao da je to bilo bitno.

Ali možda i jeste.

Onda sam shvatio. Ako mi je to govorila u septembru, dva mjeseca nakon što je dobila ponudu i ko zna koliko nakon nekih kontakata, to znači da je već odlučila i prihvatila.

„Već si odlučila.”

„Nisam. Prvo sam morala da ti kažem.”

„Odlučila si.”

Kratko je oklijevala – bio je to jedinstven trenutak – a onda je klimnula glavom.

Mislio sam da ćeš mi reći kako čekaš bebu. Mislio sam da će sa četrdeset i dvije godine moj bljutavi život odjednom kao nekom magijom dobiti smisao i razlog. Zbog ovog dječaka ili djevojčice koje bih na vrijeme naučio nekim stvarima prije nego što ostarim.

Nisam tako rekao. Zadržao sam to za sebe, kao nešto čega se zastidiš pri samoj pomisli. Zato što se stidiš sopstvene slabosti i krhkosti.

Umjesto toga, pitao sam je kada će krenuti i mora da mi je lice bilo besmisleno mirno pošto me je gledala sa neakvom blagom ali nemirnom zapanjenošću. S ulice je dopiralo bijesno i dugo režanje nekog motora s izmijenjenim auspuhom, a ja sam pomislio kako ću se sjećati tog zvuka. Pomislih kako ću ga se prisjetiti svaki put kad se prisjetim te neočekivane i nemilosrdne scene.

Nije znala kada će krenuti. Za deset, petnaest dana. Prije kraja mjeseca svakako moraće biti u Milanu, a polovinom oktobra u Njujorku.

Dakle, znala je kada mora da krene, pomislio sam.

Ćutali smo neke dvije-tri minute. Ili još više.

„Zar ne želiš da znaš zašto?”

Nisam želio da znam zašto. Ili možda i jesam, ali sam svakako rekao ne. Nisam želio da na mene istrese svoje razloge, koji su sigurno bili dobri, i da tako olakša dušu ili gdje već počivaju naše krivice. Ja ću svoju patnju čuvati za sebe, neka ona čuva svoju. Misliću o tome narednih sedmica i mjeseci i mučiću se s tim pitanjem i sjećanjima i svim ostalim.

Ali za to mlako i nemilosrdno septembarsko popodne bilo je dosta.

Ustao sam i rekao da idem kući ili ću možda izaći.

„Gvido, ne budi takav. Reci nešto, molim te.”

Ali ja nisam rekao ništa. Nisam znao šta da kažem.

„Pa ne idem zauvijek. Ako budeš takav, osjećaću se kao crv.”

Pokajala se čim je izgovorila te riječi. Možda je vidjela nešto na mom izgubljenom licu ili je možda jednostavno shvatila da nije pošteno. Vjerovatno je bilo neizbježno – sigurno je o tome dugo razmišljala tih sedmica – ali svakako nije bilo pošteno.

Napuklim glasom rekla je još neke riječi. Ali djelovale su kao ono što jesu. Izgovori.

I dok je izgovarala te riječi, ja sam prestao da je slušam, a cijela scena je poprimila neku nerealnu čvrstinu fotografskog negativa i kao takva je ostala utisnuta u mom sjećanju.

1

Čekao sam da sudije uđu u sudnicu i da krene moj postupak kada sam primijetio jednu djevojku u publici. Bila je orijentalnog izgleda, ali s nečim evropskim u tragovima. Lijepa, pomalo izgubljenog izraza lica.

Upitao sam se zbog koga je došla i okrenuo sam se više puta da je pogledam, glumeći da gledam oko svog stola.

Djelovalo je kao da gleda mene, što, naravno, nije imalo smisla. Jedna takva me nikad ne bi pogledala, čak ni u najboljim vremenima, pomislih. A sem toga, dalje sam razmišljao, nisam baš znao ni koja su to bila najbolja vremena.

Ovako je prošlo još bar deset minuta. Onda su sudije izašle iz sobe za vijećanje, ročište je počelo, a ja sam prestao sa idiotskim razmišljanjima.

Bilo je to suđenje zbog oružane pljačke i trebalo je da saslušamo glavnog svjedoka, to jest žrtvu. Radilo se o jednom trgovcu nakitom kojem su uzeli uzorke, kao i beskorisni pištolj koji je nosio sa sobom.

Dvojica odgovornih su uhapšeni nedugo nakon samog čina sa plijenom u autu. Odabrali su skraćeni postupak i već su bili osuđivani na prilično blage kazne. Moj klijent je bio optužen da je čuvao stražu. Žrtva ga je prepoznala u policijskoj stanici preko jednog albuma prethodno osuđivanih lica. Sudilo mu se u odsustvu jer se moj klijent – gospodin Albaneze, fudbaler amater i profesionalni kriminalac – dao u bijeg nakon što je saznao da ga traže. Taman je odležao jednu kaznu i nije imao želje da se vraća. Ovaj put sam nevin, govorio je.

Ispitivanje javnog tužioca bilo je poprilično brzo. Trgovac nakitom je imao odlučan izraz lica i nije djelovao prestrašen situacijom. Potvrdio je sve ono što je već rekao tokom istrage, potvrdio je fotografsko prepoznavanje, fotografija je bila prihvaćena kao dokaz, a onda mi je predsjednik dao riječ da nastavim sa unakrsnim ispitivanjem.

„Rekli ste da je bilo troje počinilaca. Dvojica su vam oteli uzorke i pištolj, a treći se držao na distanci i djelovalo je da čuva stražu. Je li tako?”

„Da. Treći je bio na uglu, ali onda su sva trojica otišli zajedno.”

„Možete li nam potvrditi da je ovaj treći, onaj kojeg ste prepoznali na fotografiji, bio na dvadesetak metara udaljenosti?”

„Petnaest-dvadeset metara.”

„Dobro. Sada bih želio da nam ukratko prepričate kako se odigralo fotografsko prepoznavanje koje ste uradili u stanici policije na dan pljačke.”

„Dali su mi da pogledam neke albume i u jednom od njih bila je fotografija ove osobe.”

„Da li ste ga vidjeli ikada ranije? Hoću da kažem, prije pljačke?”

„Nisam. Ali kada sam vidio njegovo lice u albumu, odmah sam sebi rekao: ja ovoga poznajem. I onda sam shvatio da je to bio onaj koji je čuvao stražu.”

„Da li igrate fudbal?”

„Izvinite?”

„Pitao sam vas da li igrate fudbal.”

Predsjednik me je pitao kakve veze to pitanje ima sa predmetom suđenja. Uvjerio sam ga da će biti jasno za par minuta, a on mi reče da nastavim.

„Da li igrate fudbal? Da li ste učestvovali na nekom šampionatu ili turniru?”

On reče da jeste. Ja sam iz svoje fascikle izvukao jednu fotografiju sa dva fudbalska tima, jednu od onih koje se prave prije utakmice. Pitao sam predsjednika za dozvolu da pridem i onda sam je pokazao svjedoku.

„Prepoznajete li nekoga sa ove fotografije?”

„Naravno. Tu sam ja, tu su ostali iz moje ekipe...”

„Možete li nam reći kad je napravljena ova fotografija?”

„Prošlog ljeta, bilo je finale jednog turnira.”

„Sjećate li se datuma?”

„Vjerujem da je bio dvadeseti ili dvadeset i prvi avgust.”

„Dakle, jedan mjesec prije pljačke?”

„Čini mi se, da.”

„Da li ste poznavali one iz druge ekipe?”

„Ponekog, ne sve.”

„Hoćete li ponovo pogledati fotografiju i biti ljubazni da nam kažete koga prepoznajete iz druge ekipe?”

On uze fotografiju i pregleda je klizeći kažiprstom preko lica fudbalera.

„Ovog poznajem, ali ne znam kako se zove. Mislim da se ovaj drugi zove Paskvale, ali se ne sjećam prezimena. Ovaj...”

Napravi neki čudan izraz lica. Okrenu se prema meni zapanjeno, a onda nastavi da gleda fotografiju.

„Da li ste prepoznali još nekoga?”

„Ovaj... liči...”

„Na koga liči?”

„Liči pomalo na onu fotografiju...”

„Hoćete reći na onog što ste ga prepoznali u policijskom albumu?”

„Pomalo liči. Sad nije baš lako...”

„Zapravo, to je ista osoba. Da li ga se sada sjećate?”

„Da, to bi mogao biti on.”

„Sad kad ste se sjetili, možete li potvrditi da je osoba koja je igrala protiv vaše ekipe te avgustovske večeri ona ista koja je učestvovala u pljački?”

„Sad više ne znam... Teško je reći poslije toliko vremena.”

„Naravno, razumijem. Postaviću vam malo drugačije pitanje. Tokom pljačke, kad ste vidjeli na dvadeset metara udaljenosti tog trećeg saučesnika, da li ste shvatili da bi to mogla da bude osoba s kojom ste igrali fudbal otprilike mjesec dana prije toga?”

„Ne, kako bih... Bilo je daleko...”

„Tako je, bilo je daleko. Predsjedniče, završio sam, hvala.”

Predsjednik je izdiktirao za zapisnik datum nastavka suđenja i dok je govorio službeniku da pozove drugo suđenje, ja sam se okrenuo da potražim djevojku s Istoka. Trebalo mi je par sekundi pošto nije bila na svom mjestu, tamo gdje sam je vidio na početku ročišta. Stajala je blizu izlaza, spremna da krene.

Tokom par trenutaka naši pogledi su se sreli. Onda se okrenula i nestala u hodnicima suda.

2

Telegram je stigao nakon dva dana. Formula je manje-više uvijek ista. Zatvorenik Taj i Taj izabrao te za svog branioca, navodi broj postupka i traži da ga posjetiš u zatvoru kako biste porazgovarali o njegovoj situaciji.

U ovom slučaju zatvorenik se nije zvao Taj i Taj, već Fabio Paoličeli, navodio je broj postupka i tražio da ga posjetim u zatvoru *hitno*.

Fabio Paoličeli? Ma ko je to? Ime mi je nešto govorilo, ali nisam uspijevao da uhvatim šta. Strašno me to iznerviralo jer sam se prije nekog vremena ubijedio da ne uspijevam više da zapamtim imena. Djelovalo mi je kao uznemirujući predznak slabljenja mojih mentalnih sposobnosti. Naravno, bila je to glupost, jer imena nisam mogao dobro da zapamtim ni kad sam imao dvadeset godina. Ali kad pređeš četrdesetu, glupe pomisli se umnožavaju i nebitni fenomeni postaju simptomi starosti koja se približava.

Uglavnom, razbijao sam glavu par minuta, a onda batalio. Svakako ću uskoro otkriti poznajem li tog tipa nakon što ga posjetim u zatvoru.

Nazvao sam Mariju Terezu i pitao je imamo li sastanaka za to popodne. Ona mi reče da čekamo gospodina Abatikja, ali da će on stići tek kasnije, pred zatvaranje.

Tako sam, budući da je već bilo četiri, da je bio četvrtak, da je četvrtkom moguće posjećivati zatvorenike do šest poslije podne, a posebno zato što nisam imao nikakve želje da proučavam predmete za ročište od narednog dana, odlučio da odem upoznati gospodina Fabija Paoličelija, koji je želio *hitno* da me vidi. Tako ćemo tog popodneva svi biti zadovoljni. Manje ili više.

Već par mjeseci vozio sam bicikl. Otkako je Margerita otišla, uveo sam nekoliko promjena. Nisam baš znao zašto, ali promjene su mi godile. A među njima bila je i kupovina jednog lijepog staromodnog bicikla, crnog i bez brzina, jer na ulicama Barija svakako ničemu ne služe. Ukratko, prestao sam da koristim auto i to mi se sviđalo. Prvo sam počeo da biciklom idem na sud, onda i u zatvor, koji je još dalje, a na kraju sam potpuno prestao da koristim auto čak i za večernje izlaske, jer gdje god da sam išao svakako sam išao sâm.

Vožnja bicikla po Bariju nosi i određene rizike. Ne postoje staze za bicikliste, a vozači te ne vide kao nešto više od dosadne prepreke. Ipak, svuda se stiže mnogo brže nego autom. I tako, nakon petnaestak minuta, iako smrznut, bio sam na ulazu u zatvor.

Službenik koji je tog jutra radio na kontroli bio je novi i nije me poznao, pa je zbog toga sve bilo krajnje birokratski. Pregled dokumenata, zadržavanje telefona, provjera punomoći. Na kraju me pustio i prošao sam kroz uobičajenu seriju blindiranih vrata koja su se otvarala i zatvarala kako sam prolazio sve dok nisam ušao u salu za advokate. Uvijek ista, gostoprимljiva kao recepcija neke provincijske mrtvačnice.

Oni nisu žurili, pa je moj novi klijent stigao nakon bar petnaestak minuta, kad sam već počeo razmišljati da zapalim sto i koju stolicu kako bih se ugrijao i privukao pažnju.

Prepoznao sam ga čim je ušao iako je prošlo više od dvadeset pet godina otkako sam ga zadnji put vidio.

Fabio Paoličeli, zvani Fabio Rejban, s naglaskom na drugom slogu, po bareški. Zvali su ga tako zbog sunčanih naočara koje je uvijek nosio, čak i naveče. Eto zbog čega se nisam mogao sjetiti ko je on. Za mene, za sve, on je uvijek bio Fabio Rejban.

Bile su to sedamdesete godine. Jedan dugi, hladni dnevnik koji u mojim sjećanjima počinje slikama sa Trga Fontana,* odmah nakon bombe. Imao sam sedam godina, ali sjećam se svega jako dobro: fotografija u dnevnim novinama, izvještaja na TV-u, čak i razgovora u kući između mojih roditelja i prijatelja koji su ih posjećivali.

Jednog popodneva, možda dan nakon masakra, pitao sam djeda Gvida zbog čega su postavili tu bombu, jesmo li u ratu i s kojom državom. On me je pogledao i začutao. Bio je to jedini put da nije našao riječi kojima bi odgovorio na moja pitanja.

Sjećam se skoro svih bitnih događaja iz tih godina. Sjećam ih se preko dnevnika u kojima su se malo-pomalo počela pojavljivati lica dječaka kao što su bila naša.

Ja sam sporadično i bez pretjeranog ubjeđenja pohadao sastanke vanparlamentarnih ljevičarskih grupa.

Fabio Rejban je, s druge strane, bio fašistički batinaš.

A možda i više od prostog batinaša. O njemu i njemu sličnima pričalo se mnogo toga. Pričalo se o oružanim pljačkama izvršenim zbog samog uživanja u činu. O paravojnim

* Misli se na masakr sa Trga Fontana u centru Milana 12. decembra 1969, kada je bomba koju su u Nacionalnoj poljoprivrednoj banci postavili teroristi sa ekstremne desnice ubila 17 i ranila 88 ljudi. Taj događaj se smatra početkom istorijskog perioda velikih političkih tenzija u Italiji koji je ostao upamćen kao olovne godine. (Prim. prev.)

kampovima u najudaljenijim dijelovima Murde zajedno sa sumnjivim likovima iz oružanih snaga i tajnih službi. O takozvanim arijevim feštama u luksuznim vilama na periferiji. Pogotovo se pričalo da je Rejban bio dio grupe koja je izbola jednog osamnaestogodišnjaka komunistu koji je bolovao od poliomijelitisa.

Nakon dugog suđenja, jedan od ovih fašista je osuđen zbog ubistva, a onda se, baš prigodno, ubio u zatvoru. Tako je pokopana mogućnost da se otkriju ostali odgovorni.

U danima koji su uslijedili nakon tog ubistva Bari je bio ispunjen suzavcem, oštrim mirisom zapaljenih auta i zvukom žurnih koraka po pustim pločnicima. Metalnim klikerima koji su razbijali izloge. Sirenama i plavim rotacijama koje su razbijale sivu utihnulost novembarskih popodneva.

Fašisti su bili organizovani na profesionalan način. Kao profesionalni *delinkventi*. Njihovi politički argumenti bili su metalne palice, lanci i noževi. Ukoliko već ne bi izvlačili pištolje. Bilo je dovoljno proći Ulicom Sparano, tamo oko Crkve Svetog Ferdinanda, što se smatralo *crnom zonom*, sa novinama, knjigom ili čak pogrešnom odjećom, pa da te neko zvjerski pretuče.

Desilo se i meni.

Imao sam četrnaest godina i stalno sam nosio jedan zeleni eskimo* na koji sam bio veoma ponosan. Jednog popodneva, šetao sam po centru sa dvojicom prijatelja tek nešto starijim od mene kada su nas odjednom okružili. Bili su to momci od šesnaest-sedamnaest godina, ali djelovali su

* Vrsta futrovanog kaputa s kapuljačom obično maslinastozelene boje koji je veliku popularnost doživio tokom protesta 1968, a njegovo nošenje je obično ukazivalo na ljevičarsku orijentaciju. (Prim. prev.)

kao odrasli ljudi. U tom dobu dvije godine razlike predstavljaju cijeli jedan život.

Među njima je bio jedan plavi tip, visok i mršav, s licem koje je podsjećalo na Dejvida Bouvija. Nosio je tamne rejbanke iako je već bio mrak. Osmjehivao se tankim usnama tako da mi se krv zaledila.

Jedan niži i krupniji sa slomljenim sjekutićem približio mi se i rekao da sam crveno kopile. Moraću istog časa da skinem taj usrani eskimo inače će mi oni dati ricinusovo ulje,* što i zaslužujem.

U tupom strahu tog trenutka našao sam način da se zapitam šta znači ta rečenica. Do tada nikad nisam čuo da se priča o ricinusovom ulju, fašističkim čistkama i sličnim stvarima.

Moj prijatelj Roberto se upišao. Ne u metaforičnom značenju. Vidio sam trag tekućine koja se širila po njegovim blijedim farmerkama dok sam, tankim glasom, postavljao pitanje zašto moram da skinem taj eskimo. On mi opali veoma jak šamar između obraza i uha.

„Skidaj ga, druže usrani.”

Bio sam prestravljen i došlo mi je da plačem, ali ga ipak nisam skinuo. Očajnički sam pokušavao da zadržim suze, pitao sam ponovo zašto. On mi je opalio još jedan šamar, a onda krenuo da me udara šakom, pa nogama, pa još šaka i šamara, usred naroda koji je prolazio i gledao u stranu.

* U Italiji je tokom fašističke vlasti ricinusovo ulje korišteno kao jedna od metoda psihofizičkog mučenja. Crnokošuljaši bi hvatali političke protivnike, uglavnom komuniste, i tjerali bi ih da popiju veću količinu ovog ulja, što je kod žrtava izazivalo teške napade proliva. Pritom bi im se vezale hlače kako ne bi mogli da ih skinu tokom tih napada. Cilj je bio ponižavanje i ismijavanje, a ako su bili oženjeni, često su u takvom stanju dovođeni pred svoje žene. Vjeruje se da je za ovu ideju zaluzan Gabrijele D'Annuncio, koji ju je uveo prilikom okupacije Rijeke. (Prim. prev.)

U jednom trenutku – bio sam sklupčan na zemlji kako bih se zaštitio od udaraca – neko ih je otjerao.

Onog što se desilo nakon toga sjećam se mnogo jasnije i preciznije.

Jedan gospodin mi pomaže da ustanem i pita me sa jakim bareškim akcentom da li želim da idem u hitnu pomoć. Ja kažem ne, želim da idem kući. Imam ključeve od kuće, kažem, kao da ga to zanima ili da ima nekog smisla.

I onda odlazim, a mojih prijatelja nema više i ne znam kad su nestali. Plačem na ulici. Ne toliko zbog bola koliko zbog poniženja i straha. Malo stvari čovjek pamti tako dobro kao poniženje i strah.

Prokleti fašisti.

Ali dok sam plakao i šmrcao, rekao sam naglas da eskimo nisam skinuo. Ta pomisao mi je ispravila kičmu i zbog nje sam prestao da plačem. Nisam skinuo eskimo, usrani fašisti. I zapamtio sam vam lica.

Jednog dana ću vam ovo naplatiti.

Kada je Paoličeli ušao u salu za advokate, sve mi se vratilo, sve zajedno. Silinom iznenadnog olujnog vjetrova koji otvara prozore, lupa vratima, nosi papire.

Pružio mi je ruku, a ja sam imao trenutak oklijevanja prije nego što sam je stisnuo. Upitao sam se da li je to primijetio. Sjećanja – neprecizne stvari, žamor, glasovi momaka i djevojaka, mirisi, prestrašeni krici, pjesme Inti-Ilmanija, lice jednog čijeg se imena nisam mogao sjetiti koji se predozirao sa sedamnaest godina u školskom WC-u – gomilala su se u mojoj glavi kao stvorenja koja su se odjednom oslobodila nekih čini koje su ih držale u nekom podrumu ili potkrovlju pamćenja.

On se mene nije sjećao.

Pustio sam da prođe par sekundi, kako ne bih ispio previše nagao, prije nego što ću ga upitati zašto me je opunomoćio i zbog čega se nalazio tu gdje jeste.

„Uhapsili su me prije nekih godinu i po dana zbog međunarodne trgovine drogom. Imao sam skraćeni postupak i dali su mi šesnaest godina plus kaznu koja je toliko velika da je se uopšte ne sjećam.”

To je bila tvoja sudbina, fašisto. Sada plaćaš sve ono što nisi ranije.

„Vraćao sam se sa odmora u Crnoj Gori. U luci Bari, Finansijska policija je vršila kontrole s psima tragačima droge. Kad su stigli do mog auta, psi su djelovali kao da su poludjeli. Odveli su me u stanicu, razmontirali auto i ispod karoserije našli četrdeset kila čistog kokaina.”

Četrdeset kila čistog kokaina objašnjavaju toliku kaznu, čak i po skraćenom postupku. Ali tu priču s nasumičnom provjerom finansijaši su mogli pričati svojim bakama. Neko im je došapnuo da će kurir biti na graničnom prelazu, a oni su, prema scenariju, organizovali predstavu rutinske kontrole. Kako ne bi spržili doušnika.

„Droga nije bila moja.”

Paoličelijeve riječi grubo su prekinule tok mojih misli.

„U kom smislu nije bila vaša? Je li još neko bio u autu s vama?”

„Sa mnom u autu bile su moja žena i ćerka. Vraćali smo se nakon sedmice na moru. A droga nije bila moja. Ne znam ko ju je tamo stavio.”

Eto ga, pomislih. Stidi se jer je prevezio drogu u istom autu u kojem su mu bile žena i ćerka. Tipično za vas fašiste: niste sposobni dostojanstveno da budete ni kriminalci.

„Oprostite, Paoličeli, ali kako je moguće da ju je neko stavio krišom? Mislim, pričamo o četrdeset kila, o pakovanju

ispod karoserije koje... Nisam stručnjak za ove stvari, ali to bi tražilo vremena da se završi. Da li ste nekome u Crnoj Gori posuđivali auto?"

„Nisam ga nikome posuđivao, sve vrijeme tokom odmora bio je na parkingu hotela. Hotelski portir je imao ključeve, trebalo ih je ostaviti jer je parking bio pun i ponekad je trebalo pomjeriti neki auto i slično. Mora da je neko, u dogovoru s portirom, tokom noći stavio drogu, vjerovatno zadnje noći prije povratka, i planirao je da je pokupi, on ili neko drugi, nakon što se prijeđe granica. Znam da zvuči besmisleno, ali droga nije moja. Kunem se da nije moja.”

Upravo tako. Jeste besmisleno.

Jedna od tolikih besmislenih priča koje se mogu čuti u sudnicama, kasarnama, zatvorima. Najklasičniju od ovih priča pričaju oni koji su po pravilu uhvaćeni sa podmazanim jakim pištoljem i metkom u cijevi. Svi kažu da su ga pronašli slučajno u grmlju ili ispod nekog drveta ili u kanti za smeće. Svi kažu da ga nikad prije nisu koristili i da su namjeravali da ga predaju karabinijerima ili u policiju. Upravo zato su ga nosili u pojasu, s metkom u cijevi, u blizini, primjera radi, neke zlatare ili kuće nekog konkurenta u nezakonitim poslovima.

Htio sam da mu kažem da me uopšte ne zanima ništa o tome da li je prenosio drogu od Crne Gore do Italije, i da me ne zanima da li je to radio više puta i koliko. I da mi može ispričati istinu, što bi pojednostavilo stvari. Ja sam advokat krivičar i moje je da branim takve kao što je on. Još mi samo fali da izražavam mišljenja o svojim klijentima. Htio sam da mu kažem manje-više sve ovo, ali nisam to uradio. Odjednom sam shvatio šta se dešava u mojoj glavi i to mi se nije svidjelo.

Shvatio sam da od njega želim priznanje. Da sam uvjeren u njegovu krivicu i da želim da ga otpratim do njegove

sudbine dugogodišnjeg zatvorenika bez ikakvih etičkih, problema profesionalne savjesti ili nekih drugih.

Shvatio sam veoma jasno da ja želim da budem njegov sudija – a možda čak i dželat – više nego njegov advokat. Htio sam da poravnam jedan stari račun.

A to nije bilo dobro. Rekoh sebi da moram razmisliti jer mi se činilo da ću, ako ne budem znao obuzdati taj nagon, morati da odustanem od te odbrane. Ili još bolje, ne bih je uopšte smio prihvatiti.

„Šta se desilo nakon hapšenja?”

„Nakon što su pronašli drogu, predložili su mi da sarađujem. Rekli su mi da žele... kako se zove?”

„Jednu kontrolisanu dostavu?”

„Da, to, kontrolisanu dostavu. Rekli su mi da će me pustiti da odem s autom i drogom. Trebalo je da odradim dostavu kao da se ništa nije desilo. Oni bi me pratili i u pravom trenutku bi pohapsili one koji su čekali tovar. Rekli su mi da bih imao ogromno umanjenje kazne, da bih prošao s maksimalno tri godine. Ja sam im rekao da droga nije moja i da ne znam gdje da ih vodim. Onda su oni rekli da će me uhapsiti i da će uhapsiti i moju ženu, jer je bilo očigledno da radimo zajedno. Uхватила me je panika i rekao sam da je droga moja, ali da ona ne zna ništa. Telefonirali su javnom tužiocu i on im je rekao da uhapsi samo mene, nakon što sam izdiktirao u zapisnik svoju izjavu. Tako su zapisali moje priznanje i onda me uhapsili. Ali pustili su moju ženu.”

Pričao je nekakvim ljubaznim tonom u čijoj pozadini se osjetilo očajanje.

Zamolio me za cigaru, a ja sam mu rekao da nemam jer sam prestao ima već par godina. Ni on nije pušio više od deset godina, reče. Počeo je dan nakon što je ušao u zatvor.

Koga je odabrao za branioca u trenutku hapšenja? I zašto je odlučio da ga promijeni? Iz načina na koji me je pogledao prije nego što je odgovorio, shvatio sam da očekuje to pitanje.

„Kad su me uhapsili, pitali su me ko mi je advokat jer ga moraju obavijestiti. Ja nisam imao advokata i rekao sam da ne znam koga da uzmem. Moja žena je bila i dalje tu – djevojčicu je preuzela jedna prijateljica – i rekao sam joj da se posavjetuje s nekim i pronađe nekog dobrog advokata. Narednog dana opunomoćila je jednog.”

„Koga?”

Tu počinje čudna strana priče, ako je Paoličeli govorio istinu.

„Moja žena je taman izlazila iz kuće kad joj je prišao neki tip koji reče da dolazi od prijatelja koji žele da pomognu. Rekao joj je da uzme jednog advokata iz Rima, nekog Korada Makrija, koji će me izvući iz nevolja. Dao joj je papirić s imenom i brojem telefona i rekao da ga odmah opunomoći, tako će moći da me posjeti u zatvoru prije ispitivanja pred javnim tužiocem.”

„A šta je vaša žena rekla?”

Paoličelijeva žena, koja nije znala šta da radi i nije poznavala nijednog advokata, dala je punomoć ovom Makriju. On je stigao iz Rima za samo par sati, kao da je očekivao tu punomoć i kao da nije imao drugih obaveza. Posjetio je Paoličelija u zatvoru i rekao mu da ne brine, da će on sve srediti. Kada ga je Paoličeli upitao ko mu je dao ovo zaduženje i ko je osoba koja se približila njegovoj supruzi, on mu je ponovio da se ne brine, da samo misli na to kako da prati njegove savjete i sve će biti u redu. I kao prvo, u trenutku ispitivanja pred sudijom, mora iskoristiti mogućnost da ne odgovara na postavljena pitanja, inače će rizikovati da pogorša sopstvenu situaciju.

Upitao sam se koliko čovjek mora napregnuti maštu da zamisli pogoršanje te situacije, ali nisam to rekao Paoličeliju.

Žalili su se osnovnom sudu, ali sud je potvrdio mjeru zadržavanja. Baš bih volio da vidim suprotno rješenje, pomislio sam ja. Ali nisam ni to izgovorio.

Makri se žalio Kasacionom sudu s obrazloženjem da je došlo do formalne neregularnosti u postupku – nije precizirao koje – koja mu je davala dobru nadu da će poništiti rješenje osnovnog suda. Ta dobra nada pokazala se kao neosnovana jer je Kasacioni sud potvrdio mjeru zadržavanja. Makri je nastavio da pokazuje optimizam. Govorio je Paoličeliju, ali i njegovoj ženi, da ne treba da se brinu i da će, s malo strpljenja, sve srediti na najbolji način. Govorio je to, objašnjavao je Paoličeli, tonom punim aluzija. Tonom onog ko ima prave ključeve koje će upotrijebiti u pravom trenutku.

Stiglo se i do preliminarne ročišta. Makri je još jednom zatražio od Paoličelija da ne daje nikakve izjave, a tražili su i suđenje po skraćenom postupku. Već sam znao kako se to završilo.

„I šta je onda rekao Makri?”

„Rekao mi je ponovo da se ne brinem, da će on sve srediti.”

„Šalite se?”

„Ne. Rekao je da je bilo očekivano da se u prvostepenom postupku ovako završi. Prethodnih sedmica me uvjeravao da ću u najgorem slučaju proći sa četiri-pet godina, a da će se u žalbenom postupku stvari srediti. Ali popizdio sam tek nakon što sam pročitao zahtjev kojim se traži žalbeni postupak. Nešto manje od stranice gdje nije pisalo praktično ništa.”

„I onda?”